

ایران چگونه خود را برای خروج احتمالی آمریکا از برجام آماده می‌کند

به قلم عمر کرمی (/fa/experts/mr-krmy-0/)

۳ آوریل ۲۰۱۸

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/how-will-iran-prepare-potential-us-withdrawal-jcpoa

العربية (/ar/policy-analysis/kyf-ststd-ayran-lanshab-amryky-mhtml-mn-khtt-almi-almshtrkt-alshaml/)

درباره نویسنده

عمر کرمی (/fa/experts/mr-krmy-0/)

عمر کرمی مدیر ضداطلاعات در شرکت امنیت سایبری سیکس گیل (Sixgill) در اسرائیل است. او پیش از این پژوهشگر مهمان در انستیتو واشنگتن بوده است و نیز مدیریت کارهای پژوهشی و تحلیلی نیروهای دفاعی اسرائیل در حوزه خاورمیانه را بر عهده داشته است.

تحلیل کوتاه

تهران ظاهراً بر این باور است که رئیس‌جمهور ترامپ ماه آینده برجام را لغو میکند. از این رو ممکن است یا برای از سرگیری فعالیتهای هسته‌ای که متوقف شده بود آماده شود تا میان متحدین آمریکا تفرقه اندازد و یا به قدرتهای جهانی دیگر نزدیک شود.

بسیاری از ناظران بر این باورند که تصمیم پریزیدنت ترامپ برای انتصاب دو سیاستمدار ضد ایران در سمت‌های عالی – جان بولتون به عنوان مشاور امنیت ملی و مایکل پمپئو به عنوان وزیر خارجه – نشانه دیگری است که رئیس‌جمهور آمریکا ماه آینده از برجام خارج خواهد شد زیرا که ماه آینده مهلت بعدی برای تمدید انصراف از تحریم‌های ایران سر می‌رسد. گرچه پاسخ تهران به انتصاب این دو نفر تا به حال با سکوت نسبی همراه بوده اما با توجه به تعطیلات سراسری نوروز در دو هفته آخر مارس این واکنش عجیب نیست. به احتمال زیاد بعد از تعطیلات نوروزی ایران در مورد تصمیم بالقوه آمریکا برای بازگرداندن تحریم‌های قبلی فعالانه‌تر آمادگی بگیرد و در نهایت تهران نیز برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) را لغو کند.

بولتون و ایران

جان بولتون شخصیتی شناخته‌شده در میان رهبران ایران است. محمدجواد ظریف وزیر خارجه ایران از آغاز مذاکرات هسته‌ای با اروپا در سال ۲۰۰۳ با او که آن زمان معاون وزیر خارجه آمریکا در عرصه کنترل تسلیحات و امنیت بین‌المللی بود سروکله می‌زد. پس از آن هر دو به عنوان سفیران کشور خود در سازمان ملل متحد دو سال تمام از پشت تریبون شورای امنیت با یکدیگر بحث و مجادله می‌کردند. در طول دهه گذشته رسانه‌های جمهوری اسلامی از بولتون چهره نومحافظه‌کاری ضد ایرانی ترسیم کردند که از مجاهدین خلق گروه مخالف رژیم ایران پشتیبانی می‌کند و سیاست‌های او در مخالفت با ایران قدیمی و زبان‌بخش است. به عنوان مثال در پاسخ به «یادداشتی» که بولتون در آگوست ۲۰۱۷ به کاخ سفید فرستاد - در واقع مقاله‌ای در باب بازنگری سیاست ملی آمریکا که در آن راهبردی برای خروج از برجام مطرح کرد - ظریف اعلام کرد که چنین راهبردی «یک شکست بزرگ برای آمریکا» و نتیجه آن انزوای بیشتر ایالات متحده در سطح بین‌المللی خواهد بود. ظریف تأکید کرد که شکست سیاست‌های بولتون در دهه گذشته ثابت شده و ادعا کرد که همین سیاست‌ها منجر به آن شد که ایران تعداد سانتریفوژهای خود را برای غنی‌سازی اورانیوم «بعد از ۱۰ سال [...] از ۲۰۰۰ عدد به ۲۰ هزار عدد» برساند. ظریف در نتیجه‌گیری خود افزود که به همین دلیل در واشنگتن نیز «گوش شنوای زیادی برای این پیشنهادها وجود ندارد».

در خصوص علی‌خامنه‌ای رهبر ایران باید گفت که کهنه سخن او همواره این بوده که آمریکا به دنبال براندازی رژیم جمهوری اسلامی

است و این‌که پرونده هسته‌ای فقط پوششی برای رسیدن به این هدف است. بازگشت بولتون به صحنه احتمالاً این ذهنیت را تقویت خواهد کرد.

به احتمال زیاد کمیته نظارت بر اجرای برجام در ایران - شامل مقاماتی همچون ظریف رئیس‌جمهور روحانی علی شمخانی دبیر شورای عالی امنیت ملی و علی اکبر صالحی رئیس سازمان انرژی اتمی - به‌زودی دوباره تشکیل جلسه خواهد داد و بدیهی به نظر می‌رسد که آنها به نوشته‌های بولتون هرچند اندک توجه خواهند کرد تا تأثیر بالقوه آنها را در سیاست‌گذاری آمریکا درک کنند. آنها نه تنها از طرحی که او در ۲۰۱۷ برای لغو توافق هسته‌ای ارائه کرد باخبرند بلکه بی‌تردید از مقاله او در *وال استریت جورنال* که در آن خواهان براندازی رژیم ایران شده بود نیز آگاهند - گفته‌های تند پمپئو در سال‌های گذشته را نیز به این معادله باید افزود.

تهران تا ماه می چه رویکردی ممکن است اتخاذ کند

با در نظر داشت آنچه گفته شد احتمال می‌رود که تهران حالا زمینه را برای اقدام احتمالی ترامپ بر ضد برجام بعد از ماه می آماده سازد. تهران گزینه‌های زیادی در این خصوص دارد:

آمادگی برای از سرگیری برنامه هسته‌ای رهبران ایران دائم تهدید کرده‌اند که نتیجه وضع دوباره تحریم‌های آمریکا و یا خروج این کشور از برجام از سرگیری و توسعه سریع برنامه هسته‌ای ایران خواهد بود. به عنوان مثال روحانی در ماه آگوست هشدار داد که برنامه هسته‌ای این کشور «به شرایطی بسیار پیشرفته‌تر» نسبت به قبل از برجام و «در مقیاس ساعت و روز» ارتقا خواهد یافت. عباس عراقچی معاون وزیر امور خارجه نیز اخیراً این تهدید را تکرار کرد و ادعا کرد که ایران برای هرگونه سناریویی آمادگی دارد و به خروج ترامپ از برجام قاطعانه و مطابق با منافع ملی خود واکنش نشان خواهد داد. معنی این واکنش‌ها در عمل این است که احتمال می‌رود ایران به‌زودی گام‌های لازم را برای آماده کردن تاسیسات هسته‌ای خود بردارد تا بعد از مهلت ماه می برنامه هسته‌ای خود را به سرعت از سر گیرد - اما همزمان از هر گونه اقدامی که ناقض برجام باشد پرهیز خواهد کرد.

خنثی کردن فشار ایالات متحده و اسرائیل اندک‌زمانی پس از انتصاب بولتون یک دیپلمات پیشین ایرانی که ظاهراً روابطی با سپاه قدس دارد گفت که «دشمنان منطقه فقط زبان زور می‌فهمند» و بر نفوذ خارجی تهران و «قدرت دفاعی» آن تأکید کرد. واقعیت این است که ایران در به کارگیری این «منطق قدرت» سابقه درازی دارد. از پرتاب مکرر موشک (همراه با شعارهایی که وعده نابودی اسرائیل را می‌دهد) گرفته تا آزار نیروهای دریایی آمریکا در خلیج فارس و تنگه باب‌المندب (با استفاده از نیروی نیابتی خود یعنی حوثی‌ها) و تهدید به اقدامات تلافی‌جویانه بر ضد نیروها و پایگاه‌های آمریکایی در منطقه (همان‌طور که در واکنش ایران به تصویب تحریم‌های غیرهستهای کنگره آمریکا در سال گذشته شاهد آن بودیم).

تفرقه‌افکنی میان واشنگتن و اروپا در ماه آگوست علی اکبر صالحی مقام هسته‌ای ایران وعده داد که «اگر آمریکایی‌ها برجام را کنار بگذارند به احتمال زیاد اروپا پیروی نخواهد کرد [و] آمریکا تنها خواهد ماند». با این منطق ایران احتمالاً به گفت‌وگوهای خود با سه قدرت اروپایی (EU3 یعنی بریتانیا فرانسه و آلمان) ادامه خواهد داد و با جلوه دادن خود به عنوان طرف زبان‌دیده تلاش خواهد کرد که اروپایی‌ها را با خود همراه کند تا در صورت وضع دوباره تحریم‌ها در ماه می مانع از شکل‌گیری یک جبهه واحد غربی شود. این احتمال می‌رود که ایران رویکرد مشابهی با دیگر شرکای تجاری خود و واردکنندگان نفت ایران (مثل هند کره جنوبی و ژاپن) در پیش گیرد تا آنها از همکاری با تاکتیک‌های اعمال فشار آمریکا منصرف شوند.

هماهنگی با روسیه و چین حسن روحانی مدت کوتاهی پس از رهبری مذاکرات ایران با اروپا در سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۵ از عدم سرمایه‌گذاری کافی روی جلب حمایت دیپلماتیک روسیه و چین ابراز ندامت کرد و گفت که تهران به کمک این دو کشور «وضعیت آسان‌تری می‌توانست داشته باشد». علاءالدین بروجردی رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس نیز ماه گذشته با اشاره به همین نکته ادعا کرد که توسعه رابطه با پکن و مسکو به «بی‌اثر و کم اثر کردن فشارهای آمریکا» کمک خواهد کرد.

آماده کردن مردم و اقتصاد برای تحریم‌های تازه رهبر ایران در سخنرانی نوروزی اخیرش شعار سال تازه را «حمایت از کالای ایرانی» اعلام کرد و مانند گذشته باری دیگر نیز خواستار ایجاد یک «اقتصاد مقاومتی» و افزایش خودکفایی کشور شد. اما با وجود چنین «هشدارهای آماده‌باش» آشنا اقتصاد ایران هنوز هم کم‌وکاستی‌های فراوانی دارد و وابسته به سرمایه‌گذاری خارجی است. ریال در شش ماه گذشته یک چهارم ارزش خود را از دست داده و تفاوت میان نرخ رسمی و غیررسمی ارز هر روز بیشتر می‌شود. از این رو تهران احتمالاً در ماه‌های آینده تلاش‌های همیشگی خود را برای افزایش مقاومت اقتصادی با «بسیج مردم زیر پرچم» همراه خواهد کرد. به این امید که مردم را متحد کند و مانع از موج دیگری از ناآرامی‌های گسترده شود (و یا حداقل آن را به تعویق اندازد). مثلاً ماه پیش شمخانی اعلام کرد که آمریکا میلیون‌ها دلار در «استراتژی‌های ضدایرانی» سرمایه‌گذاری کرده اما این کار شیطنت‌آمیز آمریکا فقط «موجب افزایش قدرت و نفوذ معنوی ایران» شده است.

تلافی یا خویشتنداری

تهران در هفته‌های آینده باید از میان دو اقدام اساسی یکی را انتخاب کند: اقدام شدید تلافی‌جویانه در برابر پیام‌های خصومت‌آمیز از سوی دولت ترامپ با این هدف که واشنگتن را از تشدید فشار بازدارد و یا با خوشتنداری و با ابراز شکوه و ناخرسندی خویش حمایت اروپایی‌ها را حفظ کند و مانع از ایجاد یک ائتلاف غربی بر ضد ایران شود. تاریخ نشان می‌دهد که رژیم ایران هر بار گزینه اول را انتخاب کرده و از این انتخاب پشیمان شده است – و واقعیت این است که افزایش یافتن تنش می‌تواند دولت ترامپ را برانگیزد تا مقابله به مثل کند و نه عقب‌نشینی.

اما به نظر می‌رسد که خامنه‌ای و روحانی از گذشته درس گرفته‌اند زیرا که واکنش آنها از شنیدن خبر «نقض توافق هسته‌ای از سوی ایالات متحده» بردبارانه است و بر این هدف استوار است تا در «دام امریکا» نیفتند تا به زعم آنها بهانه‌ای به واشنگتن برای لغو برجام ندهند. آنها اکنون در جست‌وجوی بهترین راه میانه هستند: راهی که هم رئیس‌جمهور ترامپ را از تشدید فشارها بازدارد و همزمان آن‌قدر از حمایت بین‌المللی برخوردار باشد تا یک ائتلاف یکپارچه بر ضد ایران را خنثی سازد.

عمر کریمی رئیس بخش اطلاعات شرکت اسرائیلی امنیت سایبری سیکس‌گیل (Sixgill) است. او در سال ۲۰۱۷ به عنوان پژوهشگر نظامی با انستیتو واشنگتن کار کرد و پیش از آن نیز رهبری مطالعات پژوهشی و تحلیلی در نیروهای دفاعی اسرائیل در زمینه تحولات خاورمیانه و عرصه‌های امنیت ملی را به عهده داشته است.

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

[Bennett's Bahrain Visit Further Invigorates Israel-Gulf Diplomacy](#)

فوریة ۲۰۲۲ ۱۳

Simon Henderson

[\(/policy-analysis/bennetts-bahrain-visit-further-invigorates-israel-gulf-diplomacy\)](#)

BRIEF ANALYSIS

[Libya's Renewed Legitimacy Crisis](#)

فوریه ۲۰۲۲

Ben Fishman

(/policy-analysis/libyas-renewed-legitimacy-crisis)

BRIEF ANALYSIS

The UAE Formally Ceases to be a Tax-Free Haven

فوریه ۲۰۲۲

Sana Quadri ,

Hamdullah Baycar

(/policy-analysis/uae-formally-ceases-be-tax-free-haven)

TOPICS

(fa/policy-analysis/syast-amryka/) سیاست آمریکا

(fa/policy-analysis/mn-ashah/) منع اشاعه

REGIONS & COUNTRIES

(fa/policy-analysis/asrayyl/) اسرائیل

(fa/policy-analysis/ayran/) ایران